

El dret de la persona i de la família en el nou llibre segon del Codi civil de Catalunya

---

Enmig de l'allau de lleis aprovades pel Parlament de Catalunya en aquest tram final de la seva vuitena legislatura, cal destacar la del llibre segon del Codi civil català, relatiu a la persona i a la família. El llibre segon, que entrarà en vigor l'1 de gener de 2011, refon el Codi de família de 1998 i la resta de lleis de l'àmbit familiar, anteposant a aquest material dos títols relatius al dret de la persona i a les seves institucions de protecció. Amb la seva aprovació, el Codi ja disposa dels seus cinc primers llibres, quedant només per fer el sisè d'obligacions i contractes. Pràcticament tot el dret civil català es troba codificat, llevat d'algunes lleis especials en matèria de contractes i la regulació de la rescissió per lesió i de la compravenda a carta de gràcia, que romanen encara en la Compilació, de la qual commemorem aquests dies el cinquanta aniversari. Per a la propera legislatura quedarà, per tant, la decisió sobre com encarar, en els propers anys, l'elaboració d'aquest llibre sisè.

Poca cosa queda, en el nou llibre segon, del dret familiar tradicional de Catalunya. El més important, sens dubte, segueix sent el règim de separació de béns, que es manté com a règim econòmic matrimonial per defecte. Les tímides temptatives de substituir-lo per un règim general de participació en els guanys han estat, ara per ara, sistemàticament silenciades davant el valor –per a molts d'identitat– de la separació de béns. Els informes de dret econòmic-matrimonial comparat, la publicació dels quals ha afavorit la Comissió de Dret europeu de família (*European Family Law in Action: Vol IV: Property Relations Between spouses*, Intersentia, 2009), demostren l'excepcionalitat del cas català (juntament amb el balear i, des de 2007, el valencià) en el concert internacional: a Europa predominen amb gran diferència els règims de comunitat, seguits pels de comunitat diferida propis dels països nòrdics i els de participació en els guanys de l'entorn cultural alemany. La separació de béns només és regla a Anglaterra, Escòcia i Irlanda, però en cas de dissolució del matrimoni per divorci el jutge té uns poders molt amplis per a redistribuir els excedents obtinguts per un i altre cònjuge durant el matrimoni, fins al punt d'arribar sovint a resultats anàlegs als que produeix un règim comunitari. A Catalunya, en canvi, la llei deixa que siguin els cònjuges els que lliurement decideixin, a mida que transcorre el matrimoni, de quina manera volen compartir els seus béns o guanys, i només en el cas en què no ho facin i un d'ells hagi treballat per a la casa o per a l'altre, la llei reconeix a aquell el dret a una compensació patrimonial en el moment de la dissolució del matrimoni. Però, fins i tot en aquest cas, la llei es mostra restrictiva: a partir d'ara, per regla general, la quantia màxima de la compensació quedarà limitada a la quarta part dels guanys obtinguts per l'altre.

El tret del nou llibre que ha tingut més ressò mediàtic ha estat el de la seva aposta per la guarda compartida dels fills en les situacions de ruptura de la convivència, encara que a la

lleï no apareguin *expressis verbis* els termes “guarda compartida” o “guarda conjunta” ni s'utilitzi l'adverbi “preferentment”. No obstant això, per a qualsevol lector de lleis mínimament avesat, la regla de principi favorable a la guarda compartida o conjunta, en cas que fallin les solucions consensuades, és clara. El Tribunal Superior de Justícia de Catalunya ja va declarar en repetides sentències la inaplicació a Catalunya del règim, ple de prevencions i desconfiança cap a la guarda conjunta, de l'art. 92 del Codi civil espanyol. Ara, el legislador català fa un pas més i proclama que la ruptura de la convivència no altera les responsabilitats que els progenitors tenen respecte dels seus fills i que, en conseqüència, aquestes responsabilitats mantenen el caràcter compartit i, en la mesura del possible, s'han d'exercir conjuntament. Més endavant, quan es determina com s'ha d'exercir la guarda dels fills, la llei estableix que, a falta d'acord, el jutge l'ha de fixar “atenent al caràcter conjunt de les responsabilitats parentals”, sens perjudici de què pugui establir l'exercici individual de la guarda si això convé més l'interès dels fills. L'èmfasi en les responsabilitats parentals, encara que enfosqueixi la qüestió de la guarda, és encertada, i ha de permetre arribar a tot tipus de repartiments en els modes, temps i llocs en què tots dos progenitors criaran i educaran els fills menors.

Si ho comparem amb el Codi de família, el nou llibre apareix com una obra més eclèctica, d'influències més diversificades. El llibre assumeix bona part de l'obra legislativa aprovada el 1998, la depura i la millora. Segueix essent evident la influència, en diversos àmbits institucionals, del Codi civil espanyol, però a aquesta font d'inspiració s'uneixen d'altres. En l'àmbit de la protecció personal, la llei incorpora una regulació dels patrimonis protegits constituïts a favor de persones incapacitades o dependents qualificable com a *trust*, en el qual cap persona –mentre es manté aquesta situació– té drets de propietat o d'altres drets reals, sinó només poders d'administració o drets personals a l'aprofitament dels beneficis. En matèria de contractes matrimonials, el nou llibre proposa una regulació dels pactes en previsió de ruptura matrimonial inspirada en bona mesura en els principis sobre la dissolució familiar de l'*American Law Institute*. En l'àmbit de les relacions personals entre els que conviuen en una mateixa llar, es regula per primera vegada la possibilitat de conferir responsabilitats parentals al cònjuge o al convivent en parella estable del progenitor que mor, seguint també patrons del dret comparat més avançat. La introducció del supraconcepte de “responsabilitat parental” enllaça amb el dret comunitari, els tractats internacionals i els principis del Dret europeu de família.

Com ja dèiem amb ocasió de l'aprovació del llibre quart, dos anys enrere, seria desitjable que aquesta obra legislativa es consolidés i guanyés estabilitat. Aquesta és, sens dubte, una assignatura pendent del dret civil català, que ha anat creixent d'una manera massa sincopada. Encara que el dret de família és particularment dinàmic i sovint requereix reajustaments, el llibre segon porta el dret familiar català a un grau de maduresa que ha de permetre el seu repòs, estudi pausat –al qual contribuirem des d'InDret– i assimilació pels professionals que hauran de aplicar-lo.

Josep Ferrer Riba